

گوهر صبر

صبر و تأییر آید، کمال انسان

دکتر محمد احمدی گمارودی

هیئت علمی دانشگاه صبر شریف

سرناسه : اسدی گرمارودی، محمد، ۱۳۳۹ -

گوهر صبر، صبر و تأثیر آن در کمال انسان / محمد اسدی گرمارودی؛
عنوان و نام پدیدآور : ویراستار علمی امید آهنگی.

مشخصات نشر : تهران: کتاب او، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری : ۱۷۶ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۳۲۷-۴۰۳

وضعیت فهرست نویسی : فیا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : صبر-- جنبه‌های مذهبی-- اسلام

موضوع : Patience-- Religious aspects-- Islam

موضوع : صبر -- جنبه‌های قرآنی

موضوع : Patience -- Qur'anic teaching

موضوع : اخلاق

موضوع : Ethics

موضوع : اخلاق اسلامی

موضوع : Islamic ethics

شابک افزوده : آهنگی، امید، ۱۳۵۴ - ویراستار

رده بندی بکره : ۱۳۹۵ گ۹/۵الف/۸/ BP۲۵۰

رده برای دیوینی : ۲۱۷/۶۱

شماره کتابشناسی ملی : ۹۷۷۹۰

گوهر صبر؛ صبر و تأثیر آن در کمال انسان

نویسنده: دکتر محمد اسدی گرمارودی

ویراستار علمی: دکتر امید آهنگی

تحقیق و ویرایش: لیدا حاجی بابا

تنظیم: سید کامران فؤاد مرعشی

طرح جلد: مهدی باقری

ناشر: کتاب او

نوبت چاپ: اول / زمستان ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۳۲۷-۴-۳

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

تلفن مرکز بخش: ۰۹۰۲۲۸۵۴۷۴۴/۰۲۱-۲۲۸۵۴۷۴۴

فهرست

پیشگفتار..... ۱۱

فصل اول؛ لزوم پرداختن به مبانی اخلاقی در جهان معاصر

تعریف اخلاق..... ۱۸

نفس و اخلاق..... ۱۹

نفس و کمال انسان..... ۲۱

حالات نفس انسانی..... ۲۶

اهمیت اخلاق..... ۲۹

اولویت علم اخلاق..... ۳۸

نقش اخلاق در کمال انسان..... ۴۰

فصل دوم؛ بررسی جایگاه صبر در تعالی انسان با توجه به آیات قرآن کریم

معنای لغوی صبر..... ۴۷

صبر در آیات قرآن کریم.....	۴۹
۱- صبر عامل نزول رحمت الهی.....	۴۹
۲. صبر عامل بهره‌مندی از تحیات ملائکه الهی.....	۵۵
۳. صبر عامل بهره‌مندی از برکات الهی.....	۶۱
۴. صبر عامل دریافت علم لدنی.....	۶۴
۵. صبر عامل وصول به مقام هدایت به امر.....	۶۶
معنای زجرات حاصل از صبر.....	۷۱
جزع به هنگام یاد پیغمبر به یک شبهه.....	۷۳

فصل سوم؛ جایگاه صبر؛ منار امام حسن علیهما السلام

اهمیت صبر و نامتناهی بودن کمالات معنوی.....	۷۹
بررسی معنای بنی‌الکرام.....	۸۵
توضیحی در خصوص معنای اسماء الله.....	۹۲
بررسی معنای مرگ.....	۱۰۰
توجه به مرگ؛ عامل ایجاد صبر.....	۱۰۱
توفیق یافتن جناب حر.....	۱۱۳

فصل چهارم؛ انواع صبر و راه‌کارهای دست‌یابی به آن

تمرین صبر از مراتب ابتدایی.....	۱۱۹
انواع صبر.....	۱۲۱

- ۱- صبر در انجام واجبات و ترک محرمات..... ۱۲۲
- ۲- صبر در برابر مشکلات..... ۱۲۷
- ۳- صبر در دارایی ها و امکانات..... ۱۳۰
- برتری صبر در امکانات نسبت به صبر در محرومیت ها..... ۱۳۰
- مصادیق صبر در امکانات..... ۱۳۱
- چیره شدن بر تمامی قیود، عامل تکامل..... ۱۴۱
- ۴- صبر - امر اختیاری و غیر اختیاری..... ۱۴۳
- الف) صبر در امور اختیاری..... ۱۴۴
- ب) صبر در امور غیر اختیاری؛ با قدرت مکافات..... ۱۴۴
- ج) صبر در امور غیر اختیاری؛ بدون قدرت مکافات..... ۱۴۷
- ۵- صبر تائبین، زاهدین و صدقین..... ۱۴۹
- ۶- صبر قبل از عمل، هنگام عمل و پس از عمل..... ۱۵۱
- الف) صبر قبل از عمل..... ۱۵۱
- ب) صبر ضمن عمل..... ۱۵۴
- ج) صبر بعد از عمل..... ۱۵۶
- ۷- صبر در شئون فردی، خانوادگی و اجتماعی..... ۱۵۶
- الف) انجام وظایف نسبت به خدا..... ۱۵۷
- ب) انجام وظایف نسبت به خانواده..... ۱۵۷
- ج) انجام وظایف نسبت به جامعه..... ۱۵۹
- جمع بندی..... ۱۶۰

فهرست‌ها

۱۶۵..... فهرست آیات

۱۶۹..... فهرست روایات

۱۷۳..... فهرست منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار

ما در این کتاب به بررسی و نقد نظریات و اندیشه‌های دینی و اخلاقی می‌پردازیم. هدف از این کتاب، آشنایی با مبانی و اصول اخلاق دینی و بررسی تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی و فردی است. در این کتاب، به بررسی و نقد نظریات و اندیشه‌های دینی و اخلاقی می‌پردازیم. هدف از این کتاب، آشنایی با مبانی و اصول اخلاق دینی و بررسی تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی و فردی است.

فردی که در مصایب زندگی، خود را محبوس و با صبر و استقامت ایستادگی می‌کند، نمود اخلاقی صبر در رفتار و عمل می‌کند. انسانی که در برابر زشتی بدکاران، عمل به مثل انجام نمی‌دهد و با کرامت نفس و بزرگواری انسانی، باعث تنبّه و دگرگونی خطاکار می‌شود، نمونه مکارم اخلاقی راه یافته و در میدان عمل، اخلاق انسانی را به نمایش گذاشته و مصداق این شعر سعدی می‌گردد که:

یکی را زشت خوئی داد دشنام	تحمل کرد و گفت ای خوب فرجام
بتر زانم که خواهی گفت آنی	که دامن عیب من چون من ندانی

تردیدی نیست که از بارزترین ویژگی‌های انسان، در مرحله کردار و رفتار، ویژگی اخلاقی اوست. اگر عقیده توحیدی، مبنای تفکر و اندیشه یک انسان موحد است؛ لکن ظهور و نمود آن عقیده باید در مشی اخلاقی او ظاهر شود، وگرنه قطعاً مشکلی در میان خواهد بود. اگر نماز از مهم‌ترین تکالیف شرعی در بخش فروع و احکام اسلامی است؛ باید نمازگزار را به یاد خدا انداخته و از فحشا و منکر باز دارد، در غیر این صورت نماز واقعی اقامه نشده است. به بیان دیگر منش و عملکرد اخلاقی یک انسان، نشانگر بقیه ویژگی‌های او است؛ لذا در نگاه قرآنی برای پیامبر اسلام ﷺ که در بالاترین مقام کمال انسانی قرار گرفته‌اند، خُلق ارزنده به عنوان ویژگی بارز و قابل ذکر آن حضرت بیان شده و آمده است:

﴿وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ﴾

و تو اخلاق عظیم و برجسته ای! (سوره اعراف، آیه ۱۷)

با توجه به اینکه در آیه مذکور جمله، اسمیه بود، تأکید «ان» را نیز به همراه دارد، عظمت مطلب را بیشتر بیان می‌دارد؛ زیرا خُلق، ملکه نفسانی است و صدور افعال انسان بر اساس حالات نفسانی است؛ بنابراین نحوه بیان خداوند در این آیه، نشانگر اهمیت متخلق شدن به اخلاق اسلامی در پیروان رسول اکرم ﷺ و همچنین عظمت اخلاقی آن بزرگوار است.

نکته در خور توجه در خصوص آیه مورد بحث این است که مفسرین درباره شأن نزول این آیه شریفه گفته‌اند: پس از معرفی امیرالمؤمنین علی علیه السلام به عنوان

جانشین و اولی الامر توسط پیامبر ﷺ حس حسادت و کینه ورزی برخی باعث شد که آنان بدگویی‌ها و دشمنی‌هایی را آغاز کنند؛ ولی روش برخورد آن حضرت و صبر و بردباری ایشان به گونه‌ای بود که آیات نخستین سوره قلم نازل شد.^۱

از جمله مباحث مهم اخلاقی که می‌تواند عامل مهمی در کمال انسانی باشد، بحث صبر است و لذا از امام سجاد علیه السلام وارد شده است که:

الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ وَلَا إِيْمَانُ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ^۲

صبر برای ایمان مثل سر برای بدن است. کسی که صبر ندارد، ایمان ندارد.

بنابراین یکی از ویژگی‌های ارزنده انسانی که عامل تداوم حرکت و ایستادگی تا رسیدن به مقصد که ال انسانی است، صبر می‌باشد. حرکت در مسیر مقصد، آغازی دارند و مفید است؛ لکن شرط ثمردهی و نتیجه بخشی آن، استقامت و صبوری است. رقرآن کریم نیز آمده است:

«إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَارُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»^۳

کسانی که گفتند: «پروردگار ما الله است» سپس استقامت کردند؛ نه ترسی برای آنان است و نه اندوهگین می‌شوند.

با توجه به جایگاه صبر در اخلاق اسلامی و همچنین تأثیر آن در دست‌یابی به کمال انسانی بایسته است تا این فضیلت اخلاقی، به صورت بنیادین مورد

۱- تفسیر نمونه، ج ۲۴، ص ۳۷۸

۲- الکافی، کلینی، ج ۲، ص ۸۹

۳- سوره احقاف، آیه ۱۳

پژوهش قرار گیرد. از سوی دیگر بهره‌مندی از فرمایشات معصومین علیهم‌السلام می‌تواند کمکی مؤثر و بی‌بدیل در دستیابی به حقایق دینی باشد؛ بدین جهت در این نوشتار پس از بررسی معنا و مفهوم صبر از دید قرآن کریم، به فرمایش سیدالشهدا علیه‌السلام در صبح عاشورا خطاب به یارانشان توجه ویژه مبذول شده است.

در این کتاب ابتدا به لزوم پرداختن به مباحث اخلاقی در جهان معاصر می‌پردازیم. سپس صبر را از منظر قرآن کریم و فرمایش سیدالشهدا علیه‌السلام مورد تحلیل تاریخی و فلسفی قرار می‌دهیم. در انتها نیز به انواع صبر اشاره نموده و راهکارهای عملی برای دستیابی به آن را عنوان خواهیم نمود.

کتاب حاضر نتیجه تحقیقات و تلاشی قابل تقدیر صدیق ارجمند، جناب آقای دکتر امید آهنگر، محقق و کوشش سرکار خانم مهندس لیدا حاجی‌بابا و عزیزان علاقه‌مند به معارف دینی جناب مهندس سید کامران فؤاد مرعشی و مهندس مهدی باقری می‌باشد. اینجانب ضمن سپاس فراوان از تمامی این بزرگواران، امیدوارم خداوند به همگی توفیقات روزافزون عنایت فرماید.

محمد اسدی گرمازی

۱۸ ذی‌الحجه ۱۴۳۸

مطابق با عید سعید غدیر خم

۱۸ شهریور ۱۳۹۶